

Na pragu besedila 3 – izdaja s plusom avtoric dr. Martine Križaj, dr. Marje Bešter Turk, Marije Končina, Mojce Bavdek in mag. Mojce Poznanovič je učbenik za jezikovni del pouka slovenščine v 3. letniku gimnazije in srednjih strokovnih šol, sicer pa tudi tretji del učbeniških kompletov istih avtoric za vse štiri letnike omenjenih dveh izobraževalnih programov. Gradivo zadosti pričakovanim vsebinskim in metodično-didaktičnim standardom, normiranim v učnem načrtu za slovenščino.

Učbenik sestavlja 5 temeljnih poglavij (Zgodovina slovenskega (knjižnega) jezika, Skladnja, Obravnava besedilnih vrst, Pravorečje, Pravopis) in dodatek, naslovljen Naloge. Zgodovina jezika je samostojno in zaključeno poglavje, postavitev na začetek pa ne napotuje tudi na prvo obravnavo nove snovi v šolskem letu, čeprav dopušča tudi to. Umeščenost tega dela zgodovine jezika (19. stoletje) v 3. letnik omogoča z didaktičnega vidika veliko možnosti: poglobljeno medpredmetno povezavo s splošno zgodovino, saj se tudi pri predmetu zgodovina obravnava Slovence v 19. stoletju., za izhodišče se lahko izbere dijakovo literarno in jezikovno predznanje (dijaki že poznajo književnost tega časa iz 2. letnika, zavedajo se pravopisnih, pravorečnih in drugih jezikovnih problemov slovenščine, zato lažje razumejo prizadevanja jezikoslovcev in drugih pomembnih oseb 19. stol.), to poglavje pa omogoča tudi znotrajpredmetni projektni pristop, npr. navezavo na besedilne vrste, gotovo pa tudi individualno učenje, zlasti zaradi priljudnosti predstavitve vsebin, slikovnih in besedilnih ponazoril, primerne obsega in faktografske obvladljivosti. Središčno mesto v učbeniku je rezervirano za skladnjo, eno najtežjih jezikovnih poglavij v srednji šoli, česar se avtorice verjetno zavedajo, saj učbenik prinaša nekaj dragocenih novosti, ki marsikatero težavo v dosedanji šolski obravnavi rešijo. Z vsebinskega vidika je to zlasti vpeljava podrobnejše razdelitve prislovnih določil, kot smo bili doslej navajeni v šolskih slovnica. Uvedba 7 prislovnih določil namesto dosedanjih 4 prispeva k lažjemu razumevanju skladnje enostavčne povedi (zaradi dosedanje ozkosti na tem področju se je v šoli večkrat poenostavljalo obravnavo prislovnega določila, saj dijaki niso poznali orodja za razlago), k razumevanju prislovnodoločilnih odvisnikov in tudi k razumevanju tujih jezikov. Vsebina poglavja izraža oba pomembna vidika obravnave skladenjskih pojmov, tako sintetičnega kot analitičnega, prične pa se s skladenjskimi pravili, ki vodijo v razumevanje sicer večinoma samoumevnega nastajanja besedil v materinščini, z razumevanjem pa se izboljšujejo tudi jezikovne zmožnosti. Didaktično primerno se mi zdi tu dosledno vpeljevanje dvojne terminologije (domače in prevzete, npr. povedek/predikat), zopet z vidika jezikovnih univerzalij. Čeprav avtorice na nekatera vprašanja kontrastivne slovnice (zlasti slovensko-angleške) zgolj namignejo, je to dobrodošlo pri učenju jezika, tak je npr. namig, da drugi jeziki ne poznajo razvrščanja po načelu členitve po aktualnosti, v slovenskih besedilih pa to bistveno vpliva na smisel sporočenega. Tudi nekatera druga težja mesta v skladnji so ponazorjena s posebnostmi iz tujih jezikov, kar dijakom močno olajša učenje, npr. odsotnost osebka v slovenščini in pojav zaimka it v ang. Izbor in predstavitve besedilnih vrst sledita predpisanim ciljem v učnem načrtu in aktualnemu družbenemu stanju, saj se poleg pričakovanega uradnega življenjepisa npr. najde tu tudi Europass in več kot en namig na posebnosti spletnega komuniciranja oz. vedenja nasplo. Podlaga obravnave besedilnih vrst so živa, sodobna besedila različnih vrst in vseh medijev. Pravorečno zmožnost se ob učbeniku Na pragu besedila 3 – izdaja s plusom razvija ob poglavju prozodičnih prvin besedila, kar je logično glede na osrednje slovnico poglavje, razvijanje pravopisne zmožnosti pa se ravno tako smiselno navezuje na skladnjo, gre namreč za rabo ločil: zlasti rabo vejice lahko dijaki v resnici razumejo šele po obravnavi skladnje, zato je tudi ta del didaktično spretno izpeljan. Aktualen pa je učbenik tudi v izpostavitvi stičnosti ločil, kar je vse pomembnejše zaradi tiskanja besedil. Dodatek Naloge je zasnovan tako, da dijake vodi med učenjem v preverjanje razumevanja in utrjevanju znanja, zato se pojavljajo napotki o reševanju nalog

s konca knjige na tistih delih razpravljalnega besedila, na katerih se predvidevata smiselna pavza pri učenju oziroma sprememba (vaja namesto branja nove snovi).

Vsebinski zgradbi ter načeloma preglednosti in živahnosti se podreja grafična oblikovanost, ki se slogovno ujema z učbenikoma Na pragu besedila 1 – izdaja s plusom in Na pragu besedila 2 – izdaja s plusom. Učbeniški jezik razpravljanja pa je tako kot v prejšnjih dveh mogoče največja kvaliteta gradiva: zapletene jezikovne pojave poimenuje, primerja, razloži in dokaže v za srednješolce razumljivem, »delovnem jeziku«, takem, ki dopušča tudi učinkovito samostojno učenje.

Zaradi zgoraj povedanega je učbenik Na pragu besedila 3 – izdaja s plusom **metodično-didaktično ustrezen** za uporabo pri pouku slovenščine v gimnazijah in srednjih strokovnih šolah.

Marjeta Stegel

30. 3. 2020